

Emlékmorzsák

Weöres Sándorról

Természetesen nem költészetének egyedülálló nagyságáról, különlegességéről szólnék. Megtette ezt a két kiadást is megért, kitűnő monográfia Kenyeres Zoltán tollából. Néhány személyes emlékemet villantanám fel; ezek Weöres Sándor személyiségét jellemzik, amely nem volt mindennapi.

Sokszor láttam gyerekkoromban, hiszen a Pentelei Molnár utcában lévő, szürkére festett ház, amelyben Károlyi Amyval éltek, közel volt a miénkhez. Leginkább akkor volt alkalmam megfigyelni, amikor már egyedül, anyám szigorú kísérte nélkül mentem vásárolni. Ő is ugyanabba a közértbe járt, spárgán vonszolva maga után kutyájukat, amelyet – neki bizonyára „aki” volt – az üzlet előtti oszlophoz kötött. A boltban általános tisztelettel fogadták: kiszedték kezéből a cédulát, amelyre Amy néni aggályos gondnal, polcok szerinti sorrendben felírta a venni valókat, s versengve rakták kosarába a különféle élelmiszereket. Dolga végeztével megindult ebével fölfelé, átevic kélt a tulsó oldalra, hogy a zöldségesnél is megfeleljen kötelmeinek.

Már háromgyerekes apaként is ott vásároltam. Gyermekeim is elkísértek ezekre a körútjaimra, azt hiszem, ekkor kezdtem őszülni. Természetesen ismerték Weöres nevét, naponta olvastam a *Bóbita* című kötetből nekik, s élvezettel szemléltek Hincz Gyula remek illusztrációit is.

Szóval, a zöldségesnél. A lányok illedelmesen fogták kezemet, fiam – szokása szerint – elkóborolt. Sándor bácsi épp a narancsok közt tallózott, amikor megpillantott.

– A te gyerekid? – Csodálkozás vibrált a hangjában. Talán azt gondolta, a véletlen szeszélye sodorta mellém a kislányokat.

Igenlő bólintásomra az eladóhoz fordult: – Adjon a gyerekeknek egy-egy szép narancsot!

Legszívesebben azt mondtam volna: tegyék el, mert nem akármilyen narancsok ezek! Ám torkomon akadt a szó. Megjelent Tamás is, aki addig talán a 11-es buszokat szemlélte.

– Ez is a te gyereked? – Valósággal megrémült.

– Igen.

– Hát ez borzasztó! – Majd az eladóhoz fordult. – Adjon neki is egyet!

Igazság tétetett. Ballagtunk haza. Szájuk széléről patakozva indult a narancs leve.

Akkor már elmerészkedtem hozzá: verseiből szavalókórust állítottam össze bicskei tanítványaimnak. Bólintott. Áldását adta elképzelésemre. Így aztán a bicskei művelődési ház színpadán is robogott a kicsi kocsi, és feldobbant a négy ló.

Néha felhívtam. Egyik alkalommal rövid véleményét kértem – már nem emlékszem, miről. Szédületes gyorsasággal elhadart öt mondatot, majd ezt mondta: „Olvasd vissza!” Körülbelül az első három szóra emlékeztem, a többit kínlódva dadogtam el. „Rendben van!” – mondta. Azóta senkitől sem kérek telefonon interjút.

A Pentelei Molnár utcából a Muraközi utcába költöztek, szép kertes házba, zöld gyepgel az udvaron. Pokrócot leterítve gyakran azon üldögélt a „három veréb”: Bata Imre, Kovács Sándor Iván és a házigazda. „Hat szemmel”

pásztáztak a régi magyar irodalom kincsházában. A mellettük lévő házban Gáspár Sándor, Kádár után az első ember éldegélt, neki ő is jutott. Szerencsétlen fiam séta közben épp itt közölte: szeretne pisilni. A kerítés mellé vezényeltem, de a zord őr kérlelhetetlen volt: ott nem lehet elvégeznie szükségét. Futvást el a következő villanyoszlopig, megkönnyebbülését ki nem várva szemlélte őt a szigorú férfiú. Hátha bombát rejteget.

A kertben egy cica lépkedett peckesen, Sándor bácsiék új kedvence. Elutaztak valahová, és Bata Imrére bízták felügyeletét. Ám a hálátlan macska meglógott. Karcsikánál, a köztiszteletben álló, verseket író hentesnél találkozott a válságstáb. A helyzet tragikus: a házaspár sosem bocsátotta volna meg a szörnyű veszteséget. Végül bekövetkezett a katarzis: Karcosika fogott egy kísértetiesen hasonló cicát, azontúl Bata a szemét sem vette le róla.

Aztán Sándor bácsiék hazajöttek. Séta közben találkoztam vele.

„Furcsák ezek az állatok – szomorúság árnyékolta hangját –, alig két hét, és már meg sem ismerik a gazdájukat.” Együttérzően bólogattam. Ilyen a világ.

Rónay László irodalomtörténész, szerkesztő

Egy Weöres Sándor-levél 1969-ből

Bár Weöres Sándor költészetében számos, Pécshez kötődő verset találhatunk – közülük talán a legszebb az *Álom a régi Pécsről* –, még a Weöres-rajongókban is kevésbé tudatosult (természetesen a hivatásos irodalmárok kivételével), hogy ez az igazán poétikus és poézistermő város volt tíz hosszú esztendeig a költő wertheri éveinek, azaz a személyiségét és költészetét formáló időszaknak a színtere. Érdekes e témával kapcsolatban idéznünk a téma legkiválóbb szakértőjét, Szirtes Gábor irodalom- és helytörténészt, aki *Két szólamban – Lovász Pál pályaképe* című, Weöres Sándor-levelekkel és fényképekkel is gazdagon illusztrált könyvében „Sanyika” (ahogy gyerekkoromban városzserte, de még évtizedekkel később is mindenfelé, egyáltalán nem lekicsinylően, hanem egy örök gyermeknek kijáró szeretettel emlegették) pécsi időszakáról így ír: „A fiatalon, mindössze húsz esztendő korában ide érkező Weöres Sándor Várkonyiban [Várkonyi Nándorban – *P. É.*] és Lovászban lelt igazi jó barátokra... A fiatal Weöres »pécsi beilleszkedését«, otthonra találását valójában nagyrészt nekik köszönhette. Többek között azt, hogy alkotói pályájának indulása kedvezően alakult, hogy ő lehetett a negyvenes évek elején alapított városi könyvtár első vezetője, hogy bekerült a *Sorsunk* szerkesztőbizottságába és végezetül azt is, hogy a későbbiekben sorra jelenhettek meg Pécssett verseskötetei (*Hideg van*, 1934, a költő saját költségén; *A teremtés dicsérete*, 1938, valamint a *Theomachia* című drámai költemény, 1941, mindkettő a Janus Pannonius Társaság kiadásában), illetve a doktori disszertációja (*A vers születése*, 1939). Az ő segítőkészségük eredményeként az ifjú költő a Janus Pannonius Társaság szellemi holdudvarában meglelte a helyét. 1933 és 1943 között igazi irodalmi otthonává vált Pécs.”

A véletlen úgy hozta, hogy boldogult pécsi kis- és kamaszlány koromban Szirtes könyvének főhőse, Lovász Pál – Pali bácsi –, aki 1931-től a Janus Pannonius Társaság titkára, 1941-től pedig főtitkára, s az ifjú Weöres első

számú pécsi mentora és barátja volt, családunk legszorosabb baráti köréhez tartozott. Mi több, a háború előtt a civil életben OTI-igazgatóként működő, közszeretnek örvendő, az ötvenes-hatvanas évekre méltatlanul félretett-elfeledett, a Bácskából Pécsre szakadt, finomtollú, művelt, s mint ötvenhatos verseiből kiderült, a hősiességig merész idős poéta első rehabilitálója történetesen az én édesanyám lehetett. Ő, dr. Nemerey Éva tanár-művészettörténész, a Pécsi Nevelők Háza Irodalmi Színpada művészeti vezetője 1960-ban egy, a város irodalombarátaikat megmozgató költői est rendezőjeként-bevezetőjeként beszélt Lovász Lírájának értékeiről. Sok évvel később, már versíró időszakomban, úgy tizenöt éves korom táján ő vitt el először Lovászék hozzánk közeli, Búza téri otthonába, ahol egyéb irodalmi emlékek mellett egy egész kis „Weöres Sándor-kiállítást” is láthattam, egy egész falat beborító, nagy becsben őrzött dokumentumgyűjteményt, fotókból, grafikákból, bekeretezett kéziratokból. Pali bácsi, akinek személyében a két igazi mellé egy harmadik, irodalmi nagyapát is rendelt mellém Isten, érettségim évében, talán megunva, hogy minden új versemmel hozzájuk szaladgálok, hirtelen azzal az ötlettel állt elő, hogy egy csokornyi zsenyémet elküldi Budapestre, Weöres Sándornak. Mondanom sem kell, hogy a választ végtelen izgalommal és aggodalommal vártam. A már idézett Szirtes-könyvben is felbukkan, természetesen mellékszálként, életemnek ez a nagybetűs fordulata: „Miközben [Lovász Pál – P. É.] küzdelmet folytat az öregedés – számára oly nehezen feldolgozható élményével, lehetőségeihez mérten továbbra is egyengeti a tehetségesnek tartott fiatalok pályáját. 1969-ben például Ludwig Éva [ez a lánykori nevem – P. É.] »kísérleteit«, azaz verseit ajánlja Weöres figyelmébe, kérve, hogy egy-két szót írjon vagy üzenjen a »rajongó gyerekeknek«. Weöres eleget tesz a kérésnek, visszaküldi az »érdekes« verseket, kíváncsian várva a továbbiakat. »Talán nem lesz mindig ennyire naplószerű, magánjellegű; vagy ha így marad, ezen belül is határtalan a fejlődés lehetősége« – írja válaszában.” Lovász Pál 1969. július 24-én írt rólam Weöresnek, juveníliáimat csatolva. Még ma is szívet melengető emlék, hogy a költő már augusztus 8-án válaszolt. Tisztában vagyok vele, hogy a gyors válasz korántsem verseimnek, hanem a Pali bácsi és Pécs iránt érzett szeretetének volt köszönhető. Egy bizonyos: akkor, tizennyolc évesen, visszajelzése sokkal több erőt és biztatást adott, mint pár hónappal korábban, 1969 májusában a Helikonon elnyert aranyérmecském, költészet és műfordítás kategóriában. Weöres Sándortól egyébként ezzel a ritka bölcsességű és érzékenységű bővített mondattal egy életre való szakmai útravalót kaptam. Verseim világában ugyan mindmáig dominál a naplószerűség, a magánjelleg, de talán mutat egy parányi fejlődést az 1969-es állapothoz képest; számos olyan verset sikerült írnom, amelyek nem „holdbéli várban”, nem képzeletbeli tájakon játszódnak ugyan, de nem is a mindennapi lét földhözragadt világában. Erről a régi bírálatról s erről a számomra oly becses levélről egy alkalommal váltottam néhány szót vele, egykori és egyszeri *poétai classis-tutorommal* egyik utolsó közszereplése, nagy sikerű, Jancsó Adrienne rendezte *Vers és dal a Várban* estje után. Legnagyobb meglepetésemre – teljes nevű bemutatkozásomat követően — emlékezett a versíró pécsi kislányra, sőt még arra is, hogy sok évvel korábban mit tanácsolt nekem. Tudatában vagyok annak, hogy ezt a számára nyilván lényegtelen epizódot nem akkori, bizonyára gyerekes soraim kedvéért őrizte meg emlékei között, hanem kizárólag a bennünket összekötő, legfőbb kapocsnak, a mindkettőnk életében oly kedves és meghatározó, de már távoli örök városunknak, Pécsnek köszönhetően.

Azontúl, hogy egykori, tömörségében is teljes, egy egész alkotóírás-kurzussal felérő mondatát ma is iránytűnek tekintem, ennek a kis történetnek van egy másik, már végképp nem rólam szóló tanúsága, sőt teljes szívvel remélem, eredménye is. Az, hogy bárkitől, bármilyen formában – kézzel írott levéltől az e-mailig – kapok egy-egy véleményt kérő-váró kéziratot, arra mindig haladéktalanul és érdemben válaszolok, s ha a küldemény arra érdemes, szárnyra bocsájtását is megkísérlem szerény lehetőségeimhez képest.

Egyik, már 2013-as keletkezésű írásomban, a *Somogy* című folyóiratban közölt versemben, meglehet, tiszteletlenül, de annál nagyobb szeretettel így neveztem Weöres Sándort: „Manóóriása a Versnek”. Adja Isten, hogy a rá

való emlékezés esztendejében mindnyájan annak lássuk-láttassuk őt, aki valójában volt – s akire olyan égető szükség volna mai irodalmi életünk égőve alatt. Egy, csak a Teremtő diktálta alkotásra, csak a szavak zenéjére figyelő, minden pöffeszkedésre, helyezkedésre, ügyeskedésre, önadminisztrálásra képtelen, szelíd, de írásai erejével köveket görgető talpig-emberre. Gyógyítónkra az ügyeletes zsenik és sáncaikat foggal-körömmel védő kultúrklánok szomorú évadán. Mert szép az emlékezés, méltó és igazságos Weöres Sándor, Jékely Zoltán, Kormos István ünneplése ebben a költői évfordulókban gazdag évben. De vajon úgy ünneplünk, ahogyan azt az ünnepeltek igazán szeretnék és elfogadnák? Nem erősebb sokakban (mélységes tisztelet a kivételeknek!) a szereplés, a magukat mindenáron tanítványi-követői státuszba emelés harsány vágya, mint az igazi szeretet, a hála és az ünnepeltek egyéniségének tiszteletben tartása? Úgy vélem, ahogyan a pályakezdő tehetségek gondozásának, úgy már kanonizált irodalmi nagyjaink ünneplésének is van – de legalábbis kell(ene) hogy legyen – etikája. Az egyházi sajtó berkeiben éppúgy, mit a világban.

Petrőczy Éva irodalomtörténész, költő, műfordító

Az álom íze

Weöres Sándor: Rongyszőnyeg/158.

Amit elfeledtél
visszatér álmodban
és mire felébredsz
csak íze marad meg.

Az álom rejtélyes, megfoghatatlan dimenziójában különös dolgokat élhet át az álmodó; valóság és nem valóság találkozik egy ezredpillanatban – vagy talán egy ezredév alatt... (*Az éjszaka csodái*)

Fenti négy sorost sokszor olvastam, haiku tömörségű szépsége mindig töprengésre késztet. Az egyes szám második személyű igealakok ugyan a közmondások általános alanyait idézik, én mégis mindig úgy éreztem, csak nekem szól; Weöres „kileste” a titkomat, tudja, mit érzek, amikor egy kedves elhunyt szerettemmel álmodván ébredéskor újra érzem tinta- és naftalinszagát, de az álom puzzle-darabkái már összekeveredtek, csak az illat maradt...

A négy soros (*quatrain*) a francia költészetben főképp Francis Jammes nevéhez kapcsolódik; a magyar lírikusok közül Áprily Lajos is nagyon kedvelte, Weöres pedig – mint minden műfajt és versformát – ezt is kipróbálta, és kevés szóval (itt tizeneggyel) nagyon mélyre tudott merülni „a múltnak kútjába”.

A négy ige mindegyike befejezettséget, lezárttságot jelző igekötővel áll (el, vissza, fel, meg), így sugallva a jelen idejű, de jövő tartalmú igék örök törvényét. Különösen érdekes az „elfeledett álom íze” szinesztézikus kapcsolat, amely egészen valószerűtlenné lényegíti át az élményt. Központozás nincs, egymással kapcsolatos mellérendelői viszonyban álló, s egy-egy alárendelt tagmondattal bővített mondatokból épül fel a vers; laza, finom hálózatban.

Akár az álomképek.

K. Sebestyén Nóra tanár, irodalomtörténész